



**L-Akbar Benefattur tal-Karkarizi**

**350 Sena mill-Mewt ta'**  
*Dun Filippu Borgia*  
**(1649-1999)**

**D**un Filippu Borg (jew Borgia) tweled f'Birkirkara fl-1567, ftit wara l-Assedju l-Kbir. Kien geġ minn familja ghanja u studja sakemm sar saċedot fit-18 ta' Settembru 1593 meta kellu madwar 26 sena. Kien diġà jghallem il-grammatika, letteratura u l-morali ġewwa l-Imdina meta kellu biss 20 sena. Hames xhur wara li ha l-quddiesa, fis-7 ta' Frar 1594, Dun Filippu nhatar Kappillan ta' Birkirkara. Kien illawrjat fit-Teologija u fil-Ligi Kanonika u Ċivili.

Ftit xhur wara, l-Isqof Gargallo sejjahlu bhala espert biex jitla' Ruma halli jirraporta lill-Papa u lill-Kardinal dwar il-qagħda spiritwali u ċivili tal-poplu Malti u Ghawdxi. Tant kien jaf sewwa l-andament tal-hajja fil-pajjiż, li kull Isqof jew Gran Mastru ġdid kien jibghat għalih biex jagħtihom rendikont bil-pariri siewja tiegħu.

Bejn April 1604 u April 1625 Dun Filippu kien Vigarju Ġenerali ta' Malta u ġieli kien *locumtenens*, jamministra d-djoċesi fl-assenza ta' l-Isqof ta' Malta. F'daż-żmien hatar diversi kappillani f'Parroċċi madwar Malta u mexxa l-visti pastorali flimkien ma' l-isqofijiet Gargallo u Cagliares. F'Awissu 1608 il-Gran Mastru Alofju de Wignacourt ġab l-approvazzjoni tal-Papa Pawlu V biex Dun Filippu jinhatar Dekan tal-Katidral, bil-patt li jitlaq minn Birkirkara. Dun Filippu ma riedx jitbiegħed minn hutu l-Karkarizi, anke minhabba x-xogħol li kien beda għall-bini ta' Knisja ġdida - dik li llum insibuha bhala "il-qadima".

Hafna Karkarizi għamlu pressjoni fuqu biex ma jitlaqx, kif ukoll fuq il-Gran Mastru biex ma jcaqilqux minn Birkirkara. Hamest ijiem biss wara li kien ingħata l-hatra, Dun Filippu nnifsu mar għand il-Gran Mastru biex "jibqa' fost il-Karkarizi li tant kien ihobb". Dan kollu sar quddiem diversi kavallieri u ġemgħa kbira ta' Karkarizi li niżlu lura lejn Birkirkara, magħhom ingħaqdu ġemgħat kbar ohra u b'mod spontanju laqgħu lil Dun Filippu b'festa kbira.

Għall-għerf u l-integrità tiegħu, is-Santa Sede hatritu wkoll Pro-Inkwizitur biex imexxi t-Tribunal tas-Sant'Uffizzju f'Malta u għal xi żmien kien ukoll Delegat Appostoliku tal-gzejjer Maltin. Għall-habta ta' l-1636, b'sogru kbir għalih innifsu, kiteb "relazzjoni" dettaljata dwar l-istat politiku u reliġjuż tal-gzejjer tagħna, dokument importanti hafna li jitfa' dawl shiħ fuq kif kienu jgħixu l-Maltin u kif kienu mahkuma mill-Kavallieri.



**Mons. Dr DUN FILIPPU BORG**

Fundatur tal-Proto-Kolleggjata ta' Sant'Elena

**L-Akbar Benefattur tal-Karkarizi**



## *Lejliet il-Tielet Millenju*



Wara talba li għamel Borgia, il-Papa Urbanu VIII, fil-5 ta' Dicembru 1630, hareġ il-Bolla Apostolika "Sacri Apostolatus Ministerio" li biha twaqqfet il-Kollegġjata ta' Sant'Elena - l-ewwel Kollegġjata f'dawn il-gzejjer. Biex isir dan, Dun Filippu - li kien ġej minn familja sinjura - ħalla bil-miktub ġidu kollu lill-Karkarizi fil-Kollegġjata tagħhom. Ftit wara, l-istess Papa approva wkoll l-Istatuti li kiteb l-istess Dun Filippu li bihom kellha titmexxa l-Kollegġjata. Kif jingħad fid-dokumenti, Dun Filippu ried "jibdel il-ġid ta' l-art li jispiċċa fil-ġid tas-sema, li ma jntemmx". Ried li mill-ġid materjali johroġ ġid spiritwali lil hutu l-Karkarizi.

L-iskop ewlieni tal-Kollegġjata kien li s-sacerdoti li jaqdu lill-Karkarizi, jitolbu kuljum flimkien, jiċcelebraw il-Liturġija b'mod dinjituż, jaqsmu bejniethom ix-xogħol pastorali u jamministraw il-Kollegġjata skond kif ordnalhom Dun Filippu u kif kien approva l-Papa nnifsu.

Ma' dawn id-dmirijiet kien hemm marbutin drittijiet li jiffurmaw il-parti ġuridika ta' din il-Fundazzjoni. Biex jiżgura dan kollu, Dun Filippu mar għand l-Inkwizitur fejn, fit-13 u fl-14 ta' Lulju 1632, għamel l-Att tad-Donazzjoni - l-ghotja ta' ġidu kollu - permezz ta' Kuntratt Ċivili kif jidher fl-atti tan-Nutar Ferdinandu Zarb.

B'hekk kien sar ftehim formali u legali, bejn Dun Filippu u s-Santa Sede, bejn il-Fundatur u l-Papa nnifsu, bejn il-Benefattur u l-Karkarizi li tant kien iħobb. Huwa ried li kollox isir għall-ġid tal-Karkarizi, ried li l-Kollegġjata tibqa' dejjem f'Birkirkara, li tkun amministrata mill-Kanonċi Karkarizi u jkun l-istess Kanonċi li jagħzlu Kanonku ġdid meta jonqos xi wieħed. Anzi, rabathom kif għandhom jagħzluh: fl-ewwel post, għandhom dejjem jagħzlu sacerdot Karkariz. Ordna wkoll li jekk xi darba, allaħares, dan il-ftehim jinħall, l-aħħar xewqa tiegħu tkun li "il-ġid kollu jgħaddi għand il-werrieta - il-Poplu Karkariz".

Mill-ġid kollu li ħalla Dun Filippu, kellu jsir il-ħlas lill-Kanonċi għas-servizz li jagħtu kif ukoll il-prebendi għall-kariga li jokkupaw. Bħal kull haġa ġdida, il-Kollegġjata tagħna l-Karkarizi sabet oppożizzjoni diversi drabi biex tibqa' kif riedha l-Fundatur. Izda kienu diversi l-Papiet li kkonfermaw il-Fundazzjoni.

Dun Filippu baqa' Prepostu sakemm miet fit-8 ta' Ottubru 1649 ta' 82 sena.

Fl-1771 il-Kanonku Dun Perin Borg zied erba' kanonikati oħra permezz ta' Kuntratt Ċivili għand in-Nutar Pietru Pawl Gonzi fit-28 ta' Dicembru 1771. Dun Perin mexxa fuq il-passi ta' Dun Filippu u rabat din it-tieni Fondazzjoni bl-istess saħħa legali bħal ta' l-ewwel waħda.

Billi dan kollu kien indirizzat lill-Karkarizi ta' kull żmien, matul is-snin, diversi drabi l-Karkarizi nqas biex jaċcertaw ruħhom li jsir dak li ried il-Fundatur, sakemm fl-1936 twaqqfet il-Ven. Soċjetà Dun Filippu Borgia "biex thares il-Patrimonju tal-Poplu Karkariz, f'isem l-istess Poplu u l-Għaqdiet ta' Birkirkara."

Noti Storiċi minn kitba ta' SAL, fil-ktieb "360 Sena Kollegġjata"  
maħruġ mill-mibki President tas-Soċjetà Borgia, Joseph A. Deacon fl-1990.

*L-istatwa ta' Sant'Elena  
waqt il-purċissjoni Solenni.*



*Tifkira ta' l-għeluq il-50 sena minn meta l-kolleġġata għet imbarrata  
bil-ġebel fis-27 ta' Jannar 1999.*